

Фісун К. Г.
доцент кафедри теорії культури
і філософії науки, Харківський національний
університет імені В. Н. Каразіна

Українське радіо у розвитку культури ХХ століття

Мета дослідження спрямована на вивчення українського радіо як одного з важливих засобів масової комунікації ХХ століття, основних етапів становлення та визначення його ролі у розвитку національної культури.

На початку ХХ століття центром розвитку радіо в радянському просторі був Харків, в якому з'явилися розробки в області радіокомунікацій: проект розвитку радіотехніки харківського професора Миколи Пильчикова; саме у Харкові 16 листопада 1924 р. в ефір вийшла перша в історії України радіограма. Розвиток радіо в Харкові став потужною основою для створення радіостанцій по всій Україні (Києві, Одесі, Дніпропетровську, Донецьку) і за її межами. У роки Другої світової війни поряд з періодичними виданнями українське радіо виконувало важливі функції інформування про воєнні дії, сприяло антифашистській боротьбі окупованої України. Поступово українське радіо стало засобом опору тотальному інформаційному контролю радянської влади.

Окрім інформаційної функції українське радіо протягом ХХ століття виконувало також і культурно-просвітницьку функцію. Культурне значення мала робота радіо «Полум'я» у 1924 – 1928 рр. у Києві зі своєю інформаційно-музичною програмою. У 1930-і на харківському радіо з'явилася нова форма радіомистецтва, яка отримала популярність серед слухачів, – радіоп'єса, і деякі з цих п'єс суперечили радянським ідеологічним уподобанням (як, наприклад, «Я перекладаю» Олега Димінського) [13]. Завдяки українському радіо формувалася національний інформаційний простір, особливо за часи Другої світової війни, коли підпільна радіостанція Української повстанської армії «Вільна Україна» забезпечувала ефективну пропагандистську роботу. Ключову роль у творенні національної культури відіграла робота радіостанції імені Тараса Шевченка з її радіопубліцистикою, в якій відзначилися Павло Тичина, Максим Рильський, Андрій Малишко, ін. [с. 38; 4]. У післявоєнні роки завдяки роботі Всесвітньої служби радіомовлення України з'явилися передачі для української діаспори.

Звертаючись до історичних і теоретичних джерел, присвячених розвитку радіомовлення і радіомистецтва, західних підходів до аналізу медіакультури у ХХ столітті (Б. Брехт [3], М. Маклюен [5], Р. Барт [2]) визначено просвітницьку і популяризаторську роль українського радіо в поширенні української культури

і української мови, а також медіаторську – у налагоджені культурних зв'язків між Україною і європейськими країнами. Всупереч ідеологічним впливам, радянському контролю і політичному тиску українське радіо сприяло формуванню української національної свідомості та культури.

Література

1. Бараневич Ю. Д. Жанры радиовещания (Проблемы становления, формирования, развития) / Ю. Д. Бараневич. – Киев – Одесса: Вища школа, 1978. – 196 с.
2. Барт Р. Мифологии / Р. Барт; пер. с фр. С. Зенкина. – Москва: Директ-Медиа, 2007. – 459 с.
3. Брехт Теория радио 1927 – 1932 / Брехт Б. – Москва: Ад Маргинем Пресс. – 64 с.
4. Лизанчук В. В. Основи радіожурналістики: Підручник / В. В. Лизанчук. – Київ: Знання, 2006. – 628 с.
5. Маклюэн М. Понимание Медиа: внешние расширения человека / пер. с англ. В. Г. Николаева. – Москва: Гиперборея; Кучково поле, 2007. – 464 с.
6. Марченко Т. Радиотеатр. Страницы истории и некоторые проблемы / Т. Марченко. – Москва: Искусство, 1970. – 221 с.
7. Толокольнікова К. В ефірі Українське радіо. 90 років / К. Толокольнікова [Електронний ресурс] // ДетекторМедіа, 16 листопада 2014. – Режим доступу: <https://detector.media/infospace/article/100418/2014-11-16-v-efiri-ukrainske-radio-90-rokiv/>
8. Удалова Т. М., Мальцева І. В. Роль преси та радіомовлення на території України у період Другої світової війни (1939 – 1945 рр.) // Історичні і політологічні дослідження. – 2013. – № 3(53). – С. 112-117.
9. Украинцев Ю. Д. История связи и перспективы развития телекоммуникаций: учебное пособие / Ю. Д. Украинцев, М. А. Цветов. – Ульяновск: УлГТУ, 2009. – 128 с.
10. Харків – колыска українського радіо [Електронний ресурс] // Харківська філія концерну радіомовлення, радіозв'язку та телебачення. – Режим доступу: <http://www.ortpc.kharkov.ua/hist.htm>
11. Харьков: из истории радиовещания и телевидения [Электронный ресурс] // Город, Люди, Времена. – Режим доступа: <http://balakliets.kharkov.ua/siuzhety-tekhnovedeniia/kharkov-i-radio>
12. Шерель А. А. В студии радиотеатра / А. А. Шерель. – Москва: Знание, 1978. – 48 с.
13. Якимчук Л. Як корова Манька та Кінь Гнідий дискредитували колгоспи [Електронний ресурс] / Л. Якимчук // «ЛітАкцент», 12 липня 2007. – Режим доступу: <http://litakcent.com/2010/07/12/jak-korova-manka-ta-kin-hnidyj-dyskredytuvaly-kolhospy/>.